

СТАНОВИЩЕ

От проф. дин Красимира Гагова

За дисертацията на Мартин Асенов Гюзелев

„Дионисий Бизантийски и неговият Анаплус на Боспора като извор за историята и културата на Югоизточна Европа“

Работата на М. Гюзелев представлява не само издаване на извор, нещо, което е винаги полезно и смислено, но и едно цялостно историко-географско проучване на района на Тракийския Боспор. Идеята да се съчетаят гръцките фрагменти от текста с по-късния латински превод е подходяща, тъй като по този начин се получава един относително цялостен текст, който, от своя страна, позволява да се придобие представа за първоначалния вариант.

По своето съдържание и стил на разказа „Анаплусът“ напомня повече на средновековните итинерарии и географски/парагеографски съчинения отколкото класическите гръцки периплуси, познати от изданията на *Geographi Graeci minores*, без това, разбира се, да намалява неговата познавателна стойност. Затова и смятам, че изборът на този текст е несъмнено сполучлив, още повече че до този момент той не е бил достатъчно популярен. В първа и втора глава М. Гюзелев скрупулъзно изрежда учените, които са работили с него, както и подозрителността някои от тях към истинността на твърденията там, оценявайки от позицията си на познавач на текста и епохата техните мнения.

В третата глава на дисертационният труд е поместен преводът. Там в паралелен текст са старогръцкият вариант и допълващите го липсващи

части на латински. Много стриктно са отбелязани добавките на съвременните изследвачи и невъзможните за запълване лакуни. В края са прибавени и схолиите, така че да се получи възможно най-широк поглед върху достигналото до нас.

Историко-географската и, бих казала, най-приносната част е анализът на географската информация в произведението на Дионисий Бизантийски. Авторът се спира на 168 топоса, представени в леммата и прави сравнения с известията от други антични и ранносредновековни автори, като установява, че те са само малка част от данните в „Анаплус“ на Дионисий. М. Гюзелев изказва няколко сполучливи предположения за изчезването на голяма част от топонимите, като го обяснява с исторически събития – разрушаването на Византион от Септимий Север, готските нападения и най-вече с подмяната на населението на града след 330 г., когато новите му жители, носители на нова религия и чужди родови спомени, пренебрегват историческата му памет.

Особената стойност на „Анаплус“, според автора, е фолклорният елемент в написаното, т.е. възможно най-ранното ниво на познанието за историята на града и неговите околности. Той се спира специално на разказа за основаването на Византион, на версиите за произхода и делата на митичните първи царе, на някои сведения относно движения на племена през протока и в двете посоки, на странното известие за похода на Дарий, когато бил изгорен храм на Хера в града. Съществува и уникална информация за по-късни събития от времето на Филип II Македонски и на диадохите.

Специално внимание е отделено на тракийските реалии – топоними, антропоними и етноними, както и на митични герои, които вероятно биха могли да се отнесат към гръко-тракийския или тракийския митологичен космос. Безспорно най-интересна е появата на персонажа на Морския

старец, неизвестен от другаде хапакс, който се отличава с типичната неопределеност и безформеност на фолклорните герои, както и с вероятността да бъде аналогичен или идентичен с други известни митологични фигури.

В заключението си авторът отбелязва всички положителни страни от възможността „Анаплус“ да бъде ползван като исторически и палеогеографски извор, дори и когато става въпрос за сведения, които трябва да бъдат задължително подкрепени и от други известия.

Приложенията към основния текст, особено преводът на български на латинския превод на Петрус Гилиус (Петър Гилий), също имат немалка стойност.

Затова, като имам предвид, че в разглеждания труд са представени за пръв на български два важни превода, които позволяват да се разшири погледа върху историята на крайния европейски Югоизток, че са коментирани научно сведенията в „Анаплус“ и е потърсено тяхното място в познатата ни събитийна история, а и като не мога и не бива да пренебрегвам немалкото публикации по близки теми, си позволявам да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди на Мартин Асенов Гюзелев научната степен „доктор на науките“.

София

10. 05. 2015

Проф. дин К. Гагова